List 12. **NOVICE** Tečaj XXVI

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 18. marca 1868.

Gospodarske stvari.

Zakaj ne napreduje živinoreja,

kakor bi imelo biti in bi lahko bilo?

Umni gospodarji gotovo sami vidijo napake, ki ovirajo živinorejo, al čudno je to, da si le malo prizadevajo odvrniti jih.

Ena glavna napaka med mnozimi druzimi gotovo je ta, da je premalo bikov pri obilem številu krav. Čez 80 krav se ne sme šteti na enega bika. Ako jih je veliko več, mnogo krav se ne ubrejí. To pa je velika škoda gospodarju, ker manj mleka dobiva ali ga ne dobí celó nič, teleta pa tudi ne. Naposled ostane marsiktera krava jalova, in tako se zgodí, da marsiktera lepa plemenna krava zapade mesarju. Očitno je tedaj, da je škoda zavoljo premalo bikov veliko veča, kakor bi znašali stroški, da bi soseska si držala primerno število bikov.

Druga napaka so slabotni biki. Sèm ter tjè se nahaja bik, ki je tako slaboten, da ga je treba nesti k kravi in marsikaj počenjati ž njim, da skoči. Da tak bik krave celó ne ubrejí ali da je tele ravno tako malo vredno kakor oče njegov, jasno je kot beli dan. In vendar taki revni biki niso bele vrane.

Nahajamo pa tudi take bike, ki se sè kravami ne vjemajo niti po rodu niti po postavi, barvi itd. Redko se nahaja pri nas taka živina, ki je enega in to čistega plemena, marveč mešanica je različnih rodov, ki se parijo kakor ravno kane. Mešanica ni nikoli dobra, ker se druga kri pretaka v drugo kri, in zato zgubijo dobre lastnosti enega rodú in primešajo mu slabe lastnosti druzega rodú. Naj ima grajščak ali kak drug posestnik kakoršnega koli bika, letos tacega, drugo leto druzega, to je kmetom vse eno, da je le bik, za rodovni list ne prašajo. Tako pa se kvari živinski rod. — Nismo še videli gospodarja, ki bi bil svojega lovskega psa paril s pudeljnom (kodrom); pri reji goveje živine pa je ljudém vse eno, ali je bik bel ali črn, velik ali majhen, lep ali pokveka, ali je sin dobre molzne krave ali ne, pitanega rodú ali ne, — da le skače in teleta dela: to jim je dovolj; s tem so vse njihove želje izpolnjene. Ljudjé mislijo, da po velikih bikih se zaplodí veči rod gospodarju, — to je na eno stran res, al vendar z velikim bikom ni še vse gotovo; saj vsak vé, da le iz klaje se dela kri in iz krví vse drugo; če ni dovolj klaje, z velikim bikom samim ne boš dobil velike in težke živine. Vrh tega pa je velik bik tudi nevaren majhni kravi, zakaj? — zato, ker velikega teleta ne more lahko roditi majhna krava in je zatega del porod včasih tako težak, da krava ob porodu pogine.

Še druga napaka je, da mnogi gospodarji najlepša teleta prodajo mesarjem; le taka, za ktera mesár ne mara, obdržé za rejo. — Ali je mogoče, da se živinoreji pomaga na noge, ako se blagó, ki že pred rojstvom ni bilo dosti prida, obrača za pleme? Po takem ravnanji propada živinoreja popolnoma. Tak zárod še krme (klaje) ni vreden, in ni gospodarju za nič druzega kot da ima mrho namesti živine v hlevu. Vsak goldinar, ki ga je gospodar skupil za prodano dobro tele, donaša mu desetkrat večo zgubo.

In nazadnje je tudi še to velika ovira živinoreji, da se živini premalo in slabeje klaje daje. — V goratih krajih res da senožeti večidel ne ležé ugodno, vendar pridelek mrve ni tako reven. Planinski pašniki so večidel revni; grmovje jih čedalje bolj zaraša; kamenja, ki se navalí, nihče ne trebi, in tako je pašnikov vsako leto manj. V ravninah pa bi se dale senožeti mnogokrat z majhnim trudom in malimi stroški zboljšati. Močiti jih po napeljani vodi bilo bi v več krajih mogoče; al ne privoši se jim ta življej; „naj jih le nebó moči!“ — to je navadna beseda. Mnogo močirnih senožet bi se dalo prav lahko in cenó osušiti; samo nekteri grabni bi že pomagali včasih; al nobeden ne koplje grabna. Pognojene senožeti (travniki) so bele vrane; „naj jih vrabci gnojé!“ je beseda nemarnega gospodarja, nasledek nemarnosti take pa je revna košnja. Na občinskih pašnikih (gmajnah) živina strada, da jej rebra pokajo; še bolj lačna kakor se je na gmajno gnala, tava nazaj domú; gospodar kolne, ko vidi vpadli vamp, al drugo leto jo goni ravno tako na ta stradišča, kakor lani. Na polji se premalo detelje ali trave seje; njive so večidel le sè žitom obsejane, čeravno bi gospodarju, ki polje obdeluje s klajo, veliko več nesel ta pridelek, ker bi potem mogel več živine rediti, po njej pa bi dobival več gnojá in bi po takem mogel njive bolje gnojiti; saj mu vendar pamet že to dá, da na dobro pognojenih 4 oralih se dá ravno toliko žita pridelati kakor na 6 slabo gnojenih oralih, in ostala 2 orala bi se dala za posetev klaje obrniti. — Čez zimo zmanjka krme, ker si gospodar preveč živine drží ali pa iz začetka potratno ravná s klajo; konec tega pa je, da se živini slama poklada in lakoto (glad) trpí.

To so glavni vzroki, zakaj da živinoreja ne napreduje, kakor bi imela, pa bi vendar lahko napredovala, ako bi gospodar le glavo v roke vzel, to je, umno gospodaril!

Korenina slabi živinoreji pa, in to še enkrat rečemo, je to, da imamo premalo bikov za pleme ali pa malopridnih. To napako je treba pred vsem odvrniti, potem pa tudi odvračati vse druge napake, ki so na poti živinoreji naši.

O pečenji kruha.

V Leuchovem časniku „Polyt. Ztg.“ se bere o peki kruha to-le: Sploh je misel ta, da se iz 3 funtov moke izpekó 4 funti kruha. To pa ni vselej resnica. Moka od težjega žita daje več kruha kakor moka ložjega, od starejega žita več kakor od novega. Tudi se izpeče manj kruha, ako pri primešanju vode vzameš prevročega ali pa prestarega kvasú. Pri majhnih kruhih od pol funta do funta se ob peki pogubí 3 do 6 lotov, pri večih kruhih komaj 2 lota do 2 lota in pol pri funtu. Razméra testá in kruha je ta-le:

Za 1 funt kruha	je treba	1 funt	in	10	lotov	testá,
za 2 funta	„ „	„ 2 funta	„	14	„	„
za 3 funte	„ „	„ 3 funte	„	18	„	„
za 4 funte	„ „	„ 4 funte	„	20	„	„
za 5 funtov	„ „	„ 5 funtov	„	24	„	„

Kruh koj po peki in že vroč je težji, kakor če leží nekoliko ur. Osoljen kruh zgubí manj na teži svoji kakor neosoljen, — kruh močnega testá manj kakor od rahlega. Pšenica in rž — po odštetih otrobih in kar se izpraší — v majhne hlebe spečene, daste toliko kruha kakor vaga žito, v veče kruhe spečene pa na 20 funtov za 1 funt več.

Šolske stvari.

Plača učiteljev v ljudskih šolah.

Ker so „Novice“ že mnogo o učiteljski plači govorile, naj mi dovolijo, da tudi jaz nekaj dodam o tem.

Kadar se kaka nova šola ustanavlja, po navadi se napravi fasija, v kteri se odloči plača učiteljeva, in ker vsled knjige političnih šolskih naredeb štev. 105. §. 167. ne sme noben učitelj na deželi manj kakor 150 gld. plače imeti, zato se pri nas vendar učiteljska plača skoraj nikjer spod 200 gold. ne stavi, ampak večidel od 200 do 300 gold. in to po okoliščinah krajev in premoženja ljudí, v nekterih krajih več, v drugih manj.

Dohodki učiteljevi toraj niso v vsakem kraji enaki, pa tudi pota, po kterih se dobivajo, so jako različna. Po nekterih farah so učiteljske službe tako vredjene, da dobiva učitelj svojo plačo po biri pšenice, vina, ajde, prediva itd. in kjer je učitelj tudi cerkovnik, tudi cerkvenih prihodkov itd. Al gorjé učitelju, kadar se kak prilizevalec ljudem tako na srca vleže, da ga potem sami ob sebi za cerkovnika izvolijo, akoravno je učitelj sam za cerkovnika imenovan; on ga mora potem plačevati, čeravno je sam zmožen ob delavnikih opravljati cerkovnikovo službo. Če tudi so ti dohodki v fasiji nizko cenjeni, vendar se tam pa tam še toliko nabere, da človek pošteno — brez glada — živeti more.

Vse drugače pa je tam, kjer je učiteljska plača v denarjih določena in človek tako rekoč na golih krajcarjih živeti mora. Ako dobí učitelj golih 200 gld., al recímo, da jih dobí tudi 300 gld. (pisatelj teh vrstic dobiva 160 gold.), poglejmo, koliko mu ostane. Zavoljo mnogih in težavnih šolskih opravil mora učitelj si hlapca vdinjati, da namesti njega mežnari, toda hlapcu je treba najmanj 40 gold. brez hrane, ali pa 20 gold. s hrano plačati, zraven pa si hlapec, ako je brez hrane, prilastuje vse dohodke od zvonila pri mrličih, štole od krstov in vpeljevanek. Prašam sedaj: koliko še potem učitelju ostane? Ali more učitelj s tem denarjem sebe in svojo družino pošteno živiti in si še kak potreben časopis ali kakošne koristne bukve omisliti?

Pride čas bire; človek si misli: sedaj bom vendar to svoje dobil. Al gledite! nekteri plačajo, drugi pa odlašajo, mnogi so pa tudi taki, ki bi radi plačali — o svetem Nikoli. — Da se v tacih okoliščinah učitelju slabo goditi mora, to si vsaki lahko misli. Če pa tožiš, je še pelína več za učitelja. Naj povem, kaj se je pisalcu teh vrstic samemu zgodilo: Predložil sem svojo postavno tirjatev dotični okrajni gosposki, ktera jo je z dovoljenjem više deželne vlade potrdila. Sedaj pa je bil ogenj v strehi! Srenjsko predstojništvo me je zatega del hudo prijelo — in to po srenjskih možéh, ki šole v svoji mladosti še od znotraj videli niso, in ki, če sedaj pridejo v šolo, svojega klobuka ne denejo z glave, kadar kak zbor v šolski izbi imajo, zraven pa tudi tobak pušijo!

Ako se potem človek pritožuje, ga gospodje le s potrpežljivostjo tolažijo; al take potrpežljivosti je človek kmalu do grla sit, ker želodec le prazen ostane. Potrpežljivosti se sicer mora vsak učitelj vaditi; al taka potrpežljivost, kakor se učiteljem zavoljo njih plače priporočuje, naj gré rakom žvižgat!

Tudi podučiteljem se v tej zadevi včasih kaj slabo godí, posebno če svojo plačo pri srenjskih županijah dobivajo. Poznam podučitelja, ki že dve leti ni nobene plače dobil! Komaj pričaka kak revež, ki nima okroglega v žepu, da je „prvi dan meseca“, in že zjutraj zarano jo potegne s pobotnico v žepu k županu. Že pred durmi stojí in prah s škorenj otresaje si misli: Bog daj, da dobim denar! Na vrata ko zajček plah potrka, in na resni klic „herein“ odpre vrata. V izbo stopivši se županu do tal prikloni, ter mu pobotnico ponižno podá. Župan prebravši jo prijazno učitelja pogleda izgovarjaje se, da ravno zdaj ni denarja v kasi, zatoraj naj drugikrat pride. Kmalu jo revež zopet drugič priseka do župana, al županja na vratih stojé mu hitro pové, da župana ni domá. Tedaj zopet nič! Tretjikrat še le morebiti dobí učitelj pri županu svoje trdo zaslužene krajcarje. Tako beraštvo pa veselje do šole in otrok se pač ne strinja!

V nekterih krajih se učiteljem tudi zastran stanovanja slabo godí. Ker nimajo samostojnega stanovanja v šoli, prisiljeni so potikati se po drugih kotih. Farani sicer obljubijo tudi stanovanje učitelju plačati, al kaj pomaga, ako te obljube ob letu ne spolnijo. Hišni gospodar pride in učitelja tirja za stanovino, ta se na farane izgovarja, gospodar pa kmalu učitelju stanovanje odpové. Poznam dva učitelja na Dolenskem, kterima se tako godí. Vsako leto sta pod drugo streho, pa le zavoljo tega, ker gospodar denarjev za stanovanje dobiti ne more. Iz tega vsaka poštena duša lahko previdi, kako sladák je tù pa tam učiteljski stan.

Pomislimo še dalje žalostne nasledke, kteri iz vse te revščine izvirajo. Vsakemu učitelju je neobhodno potrebno, da ima poštenje in veljavo pri ljudéh. Je pa to siromašnemu učitelju mogoče? Posebno ako je za učitelja med bolj premožnimi in mogočnimi ljudmí, ki bi radi videli, da bi se učitelj ž njimi enačil? — Ako mora učitelj včasi čez pol leta svoje plače čakati, pa je še takrat ne dobí — med tem časom pa živ v jamo iti ne more — prisiljen je pomoči pri primožniših ljudéh iskati, to je, na pósodo iskati denarja. To pa je ravno tista gosta megla, ktera vse druge čednosti, ktere učitelj znabiti še ima, zatemní in ga tako počasi ob vso čast in veljavo, brez ktere učitelj biti ne more, pri ljudéh pripravi. Kaj pa da se povsod dobijo ljudje, kteri v sili človeku radi pomagajo; al večidel pa tudi kmalu s prstom za človekom kažejo, da toliko pa toliko je dolžan! Revščina in vedna skrb za živež svoj pa tudi odvrača vse tiste lastnosti od učitelja, ktere so mu v njegovem stanu zeló potrebne. Kako more človek dolžnosti svojega stanú z veseljem in na tanko spolnovati, ko vidi, da se mu njegova krvavo zaslužena plača povsod trga, zmanjšuje in neredoma odrajtuje? Kako

more učitelj z ljubeznijo in gorečnostjo svoje učence podučevati, ako vidi, da mu skoro nobena živa duša za to hvaležna ni?

Kako bi se dalo učiteljem v tej reči pomagati?

Ker se bo deželni zbor kmalu začel, naj mu učitelji svoje rane odkrijemo. Naj bi nam deželni poslanci bili pravi očetje, in nam naš revni stan zboljšali. Prosimo posebno za to, naj bi deželni zbor sklenil, da bi učitelji svojo plačo, kar bi najbolje bilo, pri dačnih uradnijah dobivali, da ne bi bilo treba več pri ljudeh za svojo plačo beračiti. Ako bi učitelji enkrat to dosegli, česar že tako dolgo želijo, gotovo bi vsi dolžnosti svojega stanú z veliko večim veseljem, kakor dozdaj, spolnovali, zraven pa se še tudi v svojem poklicu čedalje bolj mikali, likali in prizadevali, kar pa v sedanjih stiskah skoraj ni mogoče.

Zatoraj bratje! zdaj na noge; trkajmo in odprlo se nam bode. J. P.

Slovstvene stvari.

Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Neiztolmačena mesečna imena.

Taka imena so iz naslednjih besed:

Rog, gorsrb. vulki róžk januarius, mały róžk februarius, kar nehoté opominja nemške, enako temne besede: hornung (februarius); velij gross: nsl. velják, srb. veljača, aveljača, oveljača, velijača februarius (véliki mesec), vendar je neznano, zakaj se tako zove; lěto, strsl. lětьnъ, blg. lětenь majus, dolsrb. nalětny aprilis, nalěto frühling; maren, srb. maren julius (junius?), primeri blg. maraně mi je (vroče mi je), marenь denь.

Moj dostavek: nej lehko uganoti, kako je nastalo ime velijača, morda ka se ob tem času dan jako i hitro véča, da bi torej bil tukaj iz drugačne korenike vzet isti pojem, kateri je v besedi prosinec, ki se v bolgarščini po Miklošiči tudi golěmin zove. Reč ostaja dvomna. — Ime lětьnъ uprav znači poletni ali ob enem lehko tudi pomladnji mesec, kajti Slovan, kakor bodemo videli pozneje, pomladi od leta i jeseni iz početka nej ostro ločil niti v pojmu (begrifflich) niti v besednih korenikah, zaradi česar nekatera slovanska imena letnih časov v svojem poménu omahujo, ter posebno imena za pomlad so tako nestalna, da noben letni čas nejma po raznih krajih našega jezika toliko raznih imen, kolikor pomlad: strsl. vesna, jara; nsl. pomlad, mlado leto (Megiser), vigred (koroški, najbrže tuje), protuletje (Habdelić); srb. prolitje (anfang des sommers), pramalitje, proljeće, premaljeće; hrv. primalitje (prama, prema, prima je to, kar strsl. prěma, prěmo gegenüber, entgegen, torej prěmalětije: die dem sommer entgegenrückende zeit, primeri nsl. protuletje); rus. vesna; mlrus. jaŕ; čšk. vesna, jaro, podletí (nam. podlětije); polj. wiosna, gorsrb., dolsrb. nalěto (anfang des sommers); — „skr. vasanta, lit., let. vasara sommer, gr. ἔαρ (iz: Fέσαρ), lat. vêr (iz: veser) frühling, vse to od korenike vas splendere.“ Mikl. lex. 61. — Soditi se sme, da slovanska beseda: lěto stojí nam. vlěto i da znači: die heisse jahreszeit, prim. lat. aestus hitze, aestas sommer; prim. dalje strsl. vrutъ adj. heiss, heftig, (ferox), strsl. vrutina f.*) hitze, strsl. ljutъ adj. heiss, hitzig, gewaltthätig, gewaltig, strsl. lětь f. lětьba f. erlaubniss, upravo: gewalt, ermächtigung, kakor tudi lat. potestas znači: „macht“ ino „ermächtigung.“ Kar se dostaja odbitega začetnega ustnika, nej se to jelo goditi še le v novej slovenščini, na pr. lakno, las, last, Lah, nam. vlakno, vlas, vlast, Vlah, nego uže tudi v starej slovenščini, kajti korenike se sploh često krše od spredaj ino od zadaj, samo da je pri ustnikih nova slovenščina stopila nekoliko dalje naprej od stare, v katerej na pr. rъd-rъ adj. roth tudi stojí nam. vrъd-rъ, primeri nem. blut sanguis, strsl. broštь m. purpur, nsl. broč färberröthe, bročílka brasilienholz (gorenjski) iz: brot-jъ, torej nsl. napak: brošč. Tedaj sta lět-o i vrut-ina meju seboj v tistej razmeri, v katerej sta celó tudi s črko **l** poleg **r** osnovani besedi: rodъ m. genus i plodъ m. fructus. Če v maloruskem narečii l'utyj znači februarius, to moje misli ne izpodbija nego potrjuje, kajti priča, da z besedami te korenike slovanščina res popisuje tudi vremenske lastnosti, samo da lěto je: heftige hitze, a l'utyj: der monat der heftigen kälte. Samostalnik lěto še le v prevratnem pomenu (pars pro toto) znači „annus“, kakor je latinski: septima aestas nam. septimus annus, ter kakor tudi nemška beseda: jahr, katera je to, kar v slovanščini: jara, jaro, nsl. jar adj. sommer—: jaro žito sommergetraide, ter stojí nam. gar ali žar (gluth), prim. srb. jara f. hitze vom ofen (Vuk), jarko nam. i poleg: žarko sunce die warme sonne, strsl. jarъ adj. amarus, austerus, jaro adv. ferociter, gorьkъ adj. amarus, žeravъ adj. candens, nsl. žàrek adj. hitzig, ranzig, upravo: brennend. Saj v drugih besedah začetni soglasnik časi tudi odpade, posebno rad goltnik, a v njega mesto nastopi **j***), na pr. strsl. jakъ, jelikъ, jegda, jelьma, jądu, jądě namestu i poleg: kakъ qualis, kolikъ quantus kъgda quando, kolьma quantum, kąda, kądu, kądě (nsl. kod) qua; strsl. jedva poleg: ledve vix, nsl. jedvaj, srb. jedva, rus. ledva, polj. ledwie, lit. ledva, advôs; dalje: strsl. vesna f. frühling poleg: jasьnъ klar i jesenь f. herbst; jašterъ m. nam. i poleg: gušterъ m. eidechse, jemešь m. nam. i poleg: lemešь m. pflugschar, strsl. jezgulja f. guckguck, poleg: žegъzulinъ**) adj. guckgucks—, strsl. językъ zunge po sodbi jako učenih jezikoslovcev nam. tęzykъ (potégnena, dolga reč), prim. lat. lingua iz starejše i prvotne oblike: dingua, got. tuggô, staronord. tunga, nem. zunge (nam. tunge). Graff V. 681.

*) Menil bi, da „ut“ v besedah: vrutъ, vrutina nej prilepek, nego da spada h koreniki; ako se tudi za l, n, r glasniki jako samovoljno nadomeščajo, ne pišem: vrątъ, vrątina, nego: vrutъ, vrutina, kakor se nahaja v spisih, iz katerih so te besede vzete. Mikl. lex. 79. Pis.

*) Goltnik se morda tudi na ravnost v **j** spremínja. Pis.

) Primeri tej besedi lat. cucul-us, nem. guckguck, gauch. Če je oblika: jezgulja nam. žezgulja prvotna, ter ne prémota (umstellung), potem je **z pred **g** morda samo vtaknen, kakor se korenikam vdéva **s** pred **k**, na pr. strsl. plaka f. lamina, plašije n. assulae, ploča f. saxum, poleg: ploskъ adj. breit, nsl. ploskev f. die fläche, a če je žegъz— prvotno, kakor bi se dalo soditi zaradi rus. zogzica, čšk. žežhule, polj. gzegzołka, let. dzeguse, Mikl. lex. 192., potem oblika: žegъz-ul- ustreza nemškej: guckguck, let.: dzegus-e, samo da ima zadaj še ón prilepek, kateri je v lat. cuc-ul-. A ker tudi v drugih jezicih za tega ptiča ime nahajamo po dve obliki iz iste korenike: nem. guckguck poleg: gauch, let. dzeguse poleg: gege, morda tudi slovanska oblika: je(z)g- nam. že(z)g- ustreza nemškej: gauch i let.: gege. Pis.

*

Lěto, jař, jara, jaro so torej besede istega pojma, ter iz početka znače: die heisse jahreszeit (sommer), a vesna i jesenь: die strahlende (vesna morda tudi: die blühende) heitere jahreszeit. Ker se v jezici s pojmom svetlobe skoro vselej veže pojem gorkote, more tudi vesna, jesenь značiti: die warme jahreszeit, prim. skr. vasanta, lit., let. vasara sommer; vendar kaže, da je v slovanščini pri teh dveh imenih pojem svetlobe prvi. Vidimo, da si je slovanski jezik v letu naredil samo dva glavna razdelka: mraz (zimo) i jasno gorkoto; mrazu je zdel ime iz edine korenike: zim—, a jasnej gorkoti iz treh korenik: vlět- (lět-), jar-, ves- (jes-).

Kar se tiče besede maren, soditi bi se morda smelo, da znači: die (durch hitze) erchlaffende zeit, primeri strsl. mara f. erschlaffung: maru, rekъše sъnъ Mikl. lex. 362., dalje srb. umoriti ermüden, umor ermüdung, umoran adj. müde, odmor erholung (Vuk.)

Zdaj mi je po vrsti našteti vsa novoslovenska mesečna imena, kolikor jih je v delu gosp. dr. Miklošiča, a pristavljati hočem iz tega spisa staroslovenska ter o potrebi tudi druga slovanska. Nam je posebno važno, ka je dr. Miklošič pri tem poslu rabil nekak star novoslovenski rokopis: „handschrift vom jahre 1466 aus Lak (Loka) in Krain, hofbibliothek in Wien Nr. 2821. rec. 450. fol. 157., nsl. monatsnamen enthaltend.“ Jaz bodem namestu tega naslova postavljal vedno samo létnico: (1466.) (Dal. prih.)

Ozir po svetu.

Turčija.

O Turčiji se že več let govorí, da umira, pa umreti ne more, in to samo zavoljo tega ne, ker se vse druge vlade ne morejo pobogati o tem, kdo jej bode dedič (erb). Dolgo vendar ne bode več trpelo, da se kristijanski Slovani rešijo jarma, ki jih tare pod Turkom, ki vsacega druzega, kdor ni njih vere, imenujejo „gjaura“ (psa).

Ker nekterim bralcem, ki so v zemljepisji manj izvedeni, utegne prav biti, da nekoliko izvedó v „bolnem možu“, naj jim prav na kratko podamo nekoliko črtic o evropejski Turčiji.

Turčija obsega od Evrope južno-izhodnji del, od avstrijske in ruske meje do grškega morja in zemlje, in od jadranskega do črnega morja. V severji jo zadeva Donava sè Savo, v jugu jo móči Vardar in Marica, v sredi se vzdigujejo balkanske gore, in morski ožini pri Carjemgradu in Dardanelah jo ločite od Azije. Turški cesar (sultan) ima pa tudi v Azii in Afriki posestvo.

Evropejska Turčija meri 8720 štirjaških milj z 12 milijoni ljudí, turškega, slovanskega in grškega rodú, muhamedanske, grške (staroverske) in rimsko-katoliške vere. Dežele so nekaj naravnost podložne, nekaj le za dacijo služne in imajo lastne kneze. Naravnost turškemu sultanu podložne dežele, razdeljene v več sandžakov ali okrajev, so:

Rumilija, ki obsega veči del Tračije, Bulgarijo, Macedonijo, Albanijo in Tesalijo med jadranskim in črnim morjem. Mesta: Carigrad (Konstantinopel), poglavitno mesto cele Turčije na ožini med marmorskim in črnim morjem, s 630.000 stanovalci; ono je sedež turškega sultana in više vlade, središče trgovstva za vso Turčijo; pomniti je sultanov grad, Serajl, in velika mošeja ali turški tempelj, nekdanja cerkev sv. Sofije. Druga mesta: Adrijanopel z 120.000 stanovalci, z velikim obrtstvom in trgovstvom. Varna pri črnem morji s 15.000 stanovalci in trgovstvom. Šumla ali Šumen pod Balkanom, s 30.000 stanovalci. Vidin s 25.000 stanovalci in Silistrija pri Donavi z 20.000 stanovalci, močni trdnjavi. Sofija, lepo mesto s 46.000 stanovalci. Solún (Tesalonika) pri grškem morji, véliko trgovsko mesto z 70.000 stanovalci. Janina s 30.000 stanovalci. Skader (Skutari) blizo jadranskega morja z 20.000 stanovalci.

Bosna s Hercegovino poleg Save, Bosne in Une. Mesta: Sarajévo (Bosna Seraj) z 70.000 stanovalci, obrtstvom in trgovstvom. Travnik z 8000 stanovalci. Zvornik s 15.000 stanovalci. Banjaluka z 15.000 stanovalci. Mostar in Trebin z 10.000 stanovalci.

Džesajr ali primorje z otoki grškega morja, in otok Kandija, na kterem že dolgo traja punt kristijanov. Mesta: Galipol na polotoku pri Dardanelski ožini s 17.000 stanovalci, pristanišče vojnih ladij. Seres s 30.000 stanovalci. Kandija s 15.000 stanovalci in Kanea s 12.000 stanovalci na otoku Kandii. Drugi manjši otoki so: Tas, Samotrak, Limje, Metelin.

To je popolnoma turška država, kteri vladar je sultan.

Služne knežije sè svojimi lastnimi gospodarji so:

Srbija na izhodu od Bosne pod Donavo in Savo. Mesta: Beligrad na otoku Donave in Save, močna trdnjava z 20.000 stanovalci, z obrtstvom in trgovstvom. Kragujevac z 20.000 stanovalci, sedež srbskega kneza. Kruševec in Kosovo, znamenita kraja.

Rumunija, ki obsega Valahijo in Moldavo. Valahija ali Vlaška leží na izhodu od Srbije med Donavo in Sedmograško. Mesta: Bukurešt, poglavitno mesto s 45.000 stanovalci, sedež vlaškega kneza. Brajla pri Donavi s 30.000 stanovalci in trgovstvom. Krajova in Džurdževo, trdnjava z 10.000 stanovalci, trgovski mesti. — Moldavija, od Vlaške proti severo-izhodu med avstrijsko in rusko mejo. Mesta: Jaš (Jasi) poglavitno mesto z 20.000 stanovalci. Galac z 8000 stanovalci in trgovstvom.

Črnagora je prav za prav svobodna deželica pod varstvom ruskega cara; Četin je poglavitno mesto te gorate dežele in sedež kneza.

Zabavno berílo.

Ženitnina.

Črtice iz življenja, poslovenil po hrvaščini J. Levičnik.

(Dalje.)

„Druzega jutra sem se odpeljal v bližnje mesto, kamor so mi rekli, da se je odpeljal Ljudevit. Al tudi ondi ni bilo o njem ne duha ne sluha. Ubijal sem si glavo, kaj da naj na dom vrnivši se povem Milici. Prišedši na sosedovo domovje sem jo tolažil kakor koli sem mogel, al vse je bilo zastonj; — lek za ranjeno njeno srce mogel je prinesti le Ljudevit sam. Toraj brž drugi dan napravim pismo, v kterem sem, zamolčavši sicer njegovo pravo ime, ga vendar po njemu dovolj jasnih in razumljivih besedah opomnil, naj svoje skrivnostno početje razjasni, in ako je mogoče, opraviči. Ako tega ne storí — dodal sem zraven — ni pošten, marveč najostudnejšega značaja. Ta oglas dal sem tiskat v mnogo znanih in razširjenih časnikih.“

„Minulo je pet tednov, a od Ljudevita ni bilo glasú. To so bili za-me najneprijetniši dnevi vsega mojega življenja, akoravno nisem bil v nikakoršni neposrednji zvezi z nesrečno to dogodbo. — Domá nisem imel mirú, kajti dohajali so iz krajev ljudje iz gole radovednosti, da bi kaj pozvedeli o prečudni dogodbi, ki je bila zbudila občo pozornost v vsi naši okolici. V grajščini moje sosede pa je iz dobro znanih vzrokov bilo še manj postanka za-me.

Pretekli so bili zopet tedni in meseci.

Milica je pričela zdaj očividno hirati. Videli in vedeli smo, da boleha; al ona je tajila, da ne; marveč je vstajala vsako jutro zarano, kakor je imela od nekdaj navado; ob vsaki jedi je sedla z nami k mizi, akoravno je malokdaj kaj okusila. Tudi po vrtu se je pogostoma s teto ali z menoj sprehajala, vendar pa je tù kazala poseben strah do ptujih ljudí. Edino naše zagotavljanje, da stara gospá nočejo nikakega obiskovalca sprejeti, umirilo jo je, ako je začula kake tuje korake. „Tudi njega“ — rekla mi je nekega dné z zamolklim glasom — „tudi njega, kadar pride, ne pustite na prvi hip pred-me. Treba mi bo časa in odloga, da se prej razabrem.“ — Po teh besedah sem spoznal, da se vedno le še nadja vrnitve Ljudevitove; vendar pa je bila z vsakim dnevom bolj véla in prepadla. Videlo se je le preočitno, da smrtni črv gloje na njenem osrčji, in vendar se je, če tudi smo z vso silo tiščali v njo, stanovitno branila zdravniške pomoči. — Pogled njen mi je paral srce na dvoje; — proklinjal sem Ljudevita in mrzil se na njega, kakor še nikdar nikoli na nobenega človeka na svetu.

Pretekli so bili dvoji kvatri, kar mi, kakor z oblakov, dospé od Ljudevita pismo sledečega zadržaja:

„B..... blizo Pešta 12. oktobra.

Poziv Vaš došel mi je še le zdaj; težko so mi legle besede Vaše na srce moje. Čujte toraj moje razjasnjenje in opravičenje. Sodba Vaša zoper me, sicer pravična, bode vendar saj človeška, ako v pomoč privzamete usmiljeno srce do mene nesrečnika.

Res je, hudodelec sem, hudodelec še vse veči, kakor me Vi sodite. Sklenil sem namreč zakonsko zavezo brez vse prave ljubezni, — in to si sam štejem v hudodelstvo zoper Boga, naravo in svojo nevesto. Grešil sem zoper Boga, ker sem pred oltarjem krivo prisegal zvesto ljubezen, o kteri srce moje ni nič vedelo, — grešil sem proti naravi, ker sem kakor z nogami teptal najsvetejše in večne njene zakone, — grešil sem proti Milici, ker sem v njeno srce vsejal seme večne nesreče in obupne sramote. Al kako sem iz človeka mogel postati tako zaničljiva pošast, slušajte me dalje in imejte potrpljenje z manoj. Ko sem se vrnil od vojaščine na dom, imel sem znanje z neko Magjarko, ktero sem ljubil bolj ko lastno življenje. Al bila je ona hči kneza M. in to je bilo brezdno, ki naji je ločilo. Pred tremi leti bil sem s svojim batalijonom vmesten po vaséh krog grajščine, ki je bila lastnina omenjenega kneza. Ravno takrat je tudi on sè svojo družino ondi stanoval. Plamen ljubezni se je vnel med manoj in knezovo hčerko Julijo v trenutku, ko sva se vprvič videla. In kakošna je bila ta Julija, da me je koj v prvem hipu tako navezala na-se? V vsem nasprotna moji nesrečni Milici! Milica je namreč uzor ženskega spôla, deklica, kakor si želí vsaka dobra mati, da bi bila njena hči: tiha, nježna, krepostna, krotka, — vrh tega pa umna, delavna in izobražena. Julija pa vsa druga; — čudili se boste, ako Vam povem, da je bila to, kar skušeni očetje svojim sinovom predstavljajo kot svarilen izgled nevarne ženske, — ženske, ktere se je treba ogibati, ako nočeš na veke izgubiti pameti, dušnega pokoja in vladanja samega nad seboj. Res, čudim se sam sebi, da sem se mogel tako navezati na to bitje; kajti Julija, akoravno hči knezova, bila je vendar le otrok preproste narave, brez višega izobraženja; — al čarobni njen posmeh, en sam pogled žarečega njenega očesa imel je v sebi več močí in mamljivosti, kakor vse pametne in modre besede izobražene Milice.

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Maribora — piše „Slov. Gospodar“, da ima 28. dne t. m. tožni dan zarad sestavka „Slovenci“ v 2. listu, in da v Mariboru začne aprila meseca izhajati trikrat na teden slovensk političen časnik.

Iz Vélikovca na Koroškem 13. marca. ⅄ *(Odgovor. Žalostne prigodbe.)* V 5. listu „Učit. Tovarša“ mi očitajo ribniški g. učitelji, da sem v „Novicah“ popisal nesrečnega učitelja, češ, da sem s tem dopisom učiteljski stan ugrdil. To ni res. Kdor moj dopis bere, ne bode sicer zagovarjal tega, kar je učitelj storil; al miloval ga bode, da ga je obup tako daleč pripravil; tega pa je srenja kriva, v kteri je lakote konec jemal. — Pretekli teden je neki kmet blizo Doberlevesi svojo ženo iz jeze zabodel. Kmalu na to se podá v krčmo ter si kozarec vina dati veleva. V vino dá nekaj in ga izpije, potem pa odide. Zjutraj so ga našli mrtvega v snegu pri cesti. Zavdal se je namreč z rumenim arsenikom, da je tako sodnijam in kazni odšel. Zadnja leta je zmiraj pil in slabo gospodaril. Pravijo, da se je tudi mešal. — Ravno one dni so našli četrt ure zunaj Vélikovca mrtvega otroka; sum letí na lastno mater, da ga je zadušila. Dozdaj se jej še ni na sled prišlo.

Iz Trnovega na Notranjskem 14. marca. ⊙ — Med tem, ko imate vi Gorenci še neprijetne zimske dneve, veselimo se vže mi Notranjci mile pomladi. Posebno v naši bistriški dolini je že ene dni sem prav prijetno in toplo. Mačkovec že poganja brstje. Tù in tam so že 6. dne t. m. orali in oves sejali. Lani se nam je trta dobro ponesla; kakor je videti, tudi letos dobro kaže. — Čitalnica naša se je vendar malo predramila! Razveselila nas je pretekli predpust sè dvema veselicama. Nemškemu „Leseverein-u“, kakor slišimo, bode kmalu odkljenkalo. Temu pa se ni čuditi, da nemško društvo na slovenski zemlji nima korenike, kajti cvetlica najraje na domači zemlji raste. Presajena na tuja tla kmalu vsahne.

Iz ipavske doline 12. sušca. † — Nemila smrt vzela nam je iskrenega rodoljuba visokočast. g. Lovro Šušnika, župnika v sv. Križu na Vipavskem. V nedeljo 8. t. m. je gosp. župnik ob desetih še služil véliko sv. mašo in tudi pridigoval. Ko po duhovnem opravilu domú pride, napade ga slabost in eno uro pozneje bil je že mrlič, mrtvoud ga je zadel. Visokočast. ranjki bil je rojen v Kokri na Gorenskem 8. avgusta 1804, za mašnika posvečen v Gorici 20. avgusta 1833 in od leta 1854 župnik Križki. V njem zgubila je fara skrbnega in marljivega duhovnega pastirja, domovina gorečega rodoljuba, kar spričuje med drugem tudi to, da je ranjki z velikim prizadevanjem čitalnico v sv. Križu napravil, ktero so 16. svečana t. l. slovesno odprli. Bil je gosp. župnik nje ravnatelj, toda žalibog le za malo časa. Naj ga ohranijo vsi njegovi prijatelji v blagem spominu. Naj počiva v miru!

Iz Ljubljane. Pozvani po dunajskem škofovskem zboru so se svetli knezoškof ljubljanski dr. Vidmar v pondeljek podali na Dunaj, da bojo pričujoči v zbornici gospôski, ki bode te dni sklepala o cerkveno-šolskih postavah, ktere je osnovala zbornica poslancev.

— V Št. Rupertu je po dolgi pljučni bolezni umrl prečastiti gosp. fajmošter in dosluženi dekan Vincenci Vovk, blagi domoljub, ki je zlasti v cerkvenih stavbah domovini naši zapustil mnogo lepih spominkov.

— *(Dramatično društvo)* je imelo 15. dan t. m. svoj občni zbor. Prvosednikov namestnik g. Peter Graseli je prvosedoval in v svojem nagovoru razložil težave, katere so do zdaj društvo zavirale, pa so uže največ odpravljene ali se odprave. Po tajnikovem in blagajnikovem sporočilu je bil razgovor o prenare-

jenih pravilih, katera so v glavnih stvaréh ostala, kakor jih je odbor nasvetoval. Potem je bil razgovor zaradi začasnega odbora, kateri naj vodi društvo, dokler vlada ne odobrí prenarejenih pravíl. Zbor je izrekel, da ostane društvu na čelu do potrditve novih pravíl stari odbor, samo na mesto iz odbora stopivših gospodov Luka Svetca in Josipa Stareta sta se po nasvetu gosp. dr. Poklukarja vsklíkoma izvolila gospoda dr. Dragotin Bleiweis in Ivan Murnik, vrednik „Novicam.“ — Na večer je dramatično društvo po svojih udih predstavljalo v čitalnici gledišćino šaloigro „Inserat“, ktero je gosp. Nolli vpeljal s prologom. Dvorana je bila polna, da malokdaj tako; zadovoljnost z igro „Inserat“ velika in to prav po pravici; vse gospodičine in gospodje so vršili svoje naloge tako izvrstno, da bi lahko stopili tudi na oder javnega gledišča. Pa tudi igra sama po sebi v djanji in besedi je hvale vredna. Ta igra je tudi o tem pomenljiva, da je po mnozih letih prva, ki obsega 3 akte in tedaj traja celi večer. Iz vsega se vidi, da je dramatično društvo hvalevredno pričelo svoje delovanje.

— Odbor društva „Sokola“ je razposlal pisma, v kterih vabi rodoljube, naj stopijo v društvo. Nadja se, da mu doide veliko število novih družbenikov.

— Ravnokar je v Ljubljani na svetlo prišla knjiga, ki jo je spisal gosp. J. Šuc, duhoven lavantinske škofije pod naslovom: „Konkordat, cerkev, šola.“ Dobro došla je ta knjižica že zato, ker je prva, ki nam od člena do člena, od besede do besede v slovanskem jeziku podaja konkordat, da vsak lahko sam sodi puhlost onega liberalizma, ki divjá proti tej pogodbi, ktero je 1855. leta cesar sklenil s papežem.

Visokočastitemu gospodu

Jožefu Marnu,

učitelju slovenščine in veroznanstva na ljubljanski gimnaziji.

Čvrstó vzdiguje Slava se premila,
Enaka zarji porodnici dneva,
Takrat ko solnce jo rumeno obseva,
Edini up v viharni noči bila.

Rumen'mu solncu megla se je skrila,
Topló pomlad nam lepo že ogreva,
Oj kak lepo nam slavčiček prepeva,
Škrjanca huda zima ni vmorila.

Očetovski ste Vi izgled nam dali,
Lepo podpirate Sloven'je cvetje,
Celico našlo je in v Vas zavetje.

In zarad tega dar Vam damo mali
ZA vse nauke in za vse prejetje:
GOD Vaš z veseljem bomo praznovali.

Jaka Přemisl.

— Kakor današnji „Oglasnik“ naznanja, pride dobroznani zdravnik za zobé gosp. dr. Tancer iz Gradca za nekoliko dni sopet v Ljubljano.

— Pozornost bralcev naših obračamo na današnji „Oglasnik“, da vidijo, kdo je grešil v onih grdih homatijah, ki so se lanskega leta ob volitvah deželnega poslanca godile v Novem mestu in zavoljo kterih so bili naši rodoljubi črnjeni po lažnjivih časnikih! Radi bi zdaj brali ona skrivna policijska sporočila, ki so se takrat pošiljala višim c. kr. oblastnijam: ali se po vse vjemajo z rezultatom od 11. marca t. m., ki je čez leto in dan vendar prinesel resnico na dan.

— Pod napisom „zur Taktik der slov. Presse“ je „Laibacherica“ v listu od 10. t. m. začela svoj prvi debut — prav nesrečno. Pritrditi je morala, da je g. Lesjak „Učit. Tovarša“ res očitno v šoli črtil „primäres Blättchen“, in prav ta nespodobnost bila je, zavoljo ktere sta „Tov.“ in „Novice“ očitno zavrnila g. Lesjaka. Kje je tù perfidija? — Tudi druga točka „Laib.“ zarad pisave lastnih imen učencev normalkinih je ravno tako puhla. Če ni res, da je vlada sama ukazala pisavo, o kteri so „Novice“ govorile, je vendar to res, da je po vodstvu c. k. normalke došlo katehetoma sporočilo prenarejene pisave, za ktero se „Novice“ že toliko let poganjajo, in to je — glavna stvar. To pa je „Laibacherica“ — rekši, da sta kateheta „za dobro spoznala imena slovenski pisati“ — zopet po svoji „taktiki“ zasuknila, kajti gosp. kateheta nista imen (vseh) slovenski napisala, ampak slovenska slovenski, nemška nemški po pravilu „vsacemu svoje“, česar se „Laib.“ sama lahko prepriča, ako pogleda dotične imenike. Na kteri strani je tedaj perfidija? — Svojo „taktiko“ je „Laibacherica“ še prav te dni očitno vsemu svetu odkrila, ko je, popisovaje sokolovsko pravdo tako na dolgo in široko kakor nikdar nikoli deželi prevažnih deželnih zborov, vse govorice, ki so merile zoper župana dr. Costo, pisala z debelimi črkami, — to pa, kar se je pripovedovalo njemu na opravičenje, bilo je drobno natisnjeno. Je li to zgolj naključba? ali denunciacija, ali kaj?! — —

— *(Konečna sodniška obravnava.)* V sredo 11. dne t. m. začela se je konečna obravnava v glasoviti pravdi zarad dogodkov, ki so se godili v noči od 23. na 24. julija lanskega leta, in pri kterih je bilo vdeleženih tudi več članov nekdanjega „Južnega Sokola.“ Zatožba glasila se je na prestopek draženja narodov po §. 302., zločinstvo javnega posilstva IV. IX. in XIII. padeža po §. 83., 93., 99. in težkega poškodovanja telesa po §. 152. in 157. ter na prestopek zoper varnost imetka po neprevidnem ravnanji z odprto lučjo.

Na kratko podamo tukaj dogodek, kakor ga razvija zatožni sklep. Po pogrebu poštnega uradnika Grmeka, ki je bil ud „Sokola“, zbralo se je več družabnikov na vrtu pri „konjiču“ in pozneje v kavarni Gnezdovi na vélikem trgu. Na poti do tje srečali so se po naključbi nekteri Sokolovci in nemški turnerji, kakor se imenujejo sploh člani društva „Laibacher Turnverein-a.“ Začne se med njimi besedovanje, ki se je končalo s tem, da so bili turnerju Matajcu odrezani želodje, ktere nosijo turnerji na klobukih. Med tem, ko se je vse to godilo, začelo se je že nasproti Gnezdove kavarne drugo besedovanje s turnerjem Tamborninom, za kterim je planilo konečno nekaj ljudi v Schantelnovo vežo. Tam zadenejo v temi na hlapca z mogočnimi vilami, kterega je Tambornino poklical; tega primejo, in ker je prvikrat izbežal v štalo, ga zopet izvlečejo in pri tem na telesu poškodujejo. Med drugim mu je bil tudi en kosček zoba odbit. — To je prav na kratko vsa podlaga zatožbe in konečne obravnave, ki je trajala 4 dni in bila končana v soboto zvečer. Zatoženi so bili: Slavoljub Horak in Peregrin Kajzel zarad javnega posilstva IV. pad. po §. 83; Janko Križaj in Jože Križaj zarad javnega posilstva in težkega telesnega poškodovanja, Hinko Garbajs in Josip Nolli zarad javnega posilstva, težkega poškodovanja in prestopka zoper javni mir, Tine Vidic, Dragotin Sassenberg, Ljudevit Valenta zarad javnega posilstva in težkega poškodovanja telesa, Franc Železnikar zarad prestopkov zoper javni mir in zoper varnost telesa, Ivan Kam zarad nevarnega ravnanja z odprto lučjo. Ko zatožnik bil je državni odvetnik g. vitez dr. Lehmann, prvosednik sodnije g. svetovalec Heinricher, prisednika gg. svetovalca Perko in baron Rebach, perovodja avskultant g. Levičnik, zagovornik zatožencev g. dr. Razlag iz Brežic. — Ob devetih pridrdralo je 7 voz pred sodniško

hišo, iz kterih so stopili zatoženci vsi v elegantni črni obleki ter se podali v veliko sodniško dvorano, kjer je čakala že velika množica zbranega občinstva. — Prvi predmet obravnave je dogodba z Matajcem, pri kterej so kot vdeleženci zatoženi Josip Nolli, Hinko Garbajs in Franc Železnikar. Priča in poškodovanec Matajec pové, kako se je to godilo ter obdolžuje Železnikarja, da mu je želode odrezal in ga pri tem na obrazu lahko ranil. Železnikar taji. Priča Tambornino trdi, da je slišal od Nolli-ja besede „ti niso naše vere", in „pojdi sem ti nemški pes". Matajec, kteremu bi bile namenjene te besede, ni slišal teh besed od Nolli-ja, ravno tako vé priča Wolf za gotovo, da jih Nolli ni govoril, temveč da je bil prijazen proti Matajcu, kar M. tudi potrdi. Garbajsu se očitajo razžalivne besede ter da je imel tudi nož v roki, česar pa ta ne prizná. Iz izrekov prič Wolfa in Ohlhoferja je gotovo, da je Matajec Sokolovcem odgovoril na besedo „želodarji" s „kuš". Ravno tako pravi priča Weigelt, da je bil Tambornino tisti večer pijan, kar deloma potrdi tudi priča Ohlhofer, ki pravi, da Tambornino ni bil sicer pijan, toda „dobre volje." — Drugi predmet je nevarno grozenje Janko Križaja proti Tamborninu in vdor skozi hišna vrata, ko jih je Tamb. odprl, in kterega so zatoženi Slavoljub Horak, Peregrin Kajzel, Janko Križaj in Jožef Križaj. Tambornino trdi, da je vse štiri na tanko spoznal, ko so planili za njim v vežo. Poškodovani hlapec Kalan, na kterega so naleteli v veži, ne pozná nobenega, samo Janko Križaj se mu zdi podoben enemu tistih, ki so ga v veži tudi tepli. Druge priče le negotovo podpirajo izrek Tamborninov. Ko poseben in od tega ravno imenovanega ločen faktum je iztiranje hlapca iz hleva in poškodovanje, ktero se mu je pripetilo pri tej priliki. Obtoženi so tega: Janko Križaj, Jožef Križaj, Hinko Garbajs, Josip Nolli, Tine Vidic, Dragotin Sassenberg in Ljudevit Valenta. Gotovih prič ni sicer proti nobenemu teh zatožencev, ki bi na tanko izrekale to, česar so obdolženi, in le na podlagi več osumb so zatoženi. Važno je, da priča Uršula Hočevarica, ki je bila v štali, nobenega izmed vseh 11 zatožencev ne pozná, ter pravi: „Dva bi spoznala, pa jih ni tukaj med temi gospodi; eden je bil civil in je imel kapico, piše se pa Mavec; zato sem napčno pred imenovala Garbajsa, tega ne poznam, on ni pravi." Priča Karol Gnezda tudi preklicuje svojo priseženo izreko, da jih je več spoznal okoli hlapca; teh imenovanih oseb ni on videl v veži, temuč na vrtu „pri konjiču." Hlapec Kalan ne pozná nobenega, samo Ljudevita Valento hoče spoznati. Po izreki mnozih prič je hlapec, ko ga je mestni stražnik Sterk vklenil, večkrat klical, da je pijan. Pri obravnavi hoče to tako zasukati, da je bil od omotice pijan (?). Ker hlapec pri obravnavi pravi, da mu je bil en kosček zoba odbit, ki se mu je že spomladi majal, se pokličejo zdravniki še enkrat, in sicer g. dr. Stöckl in g. dr. Fux, ktera potrdita prvi zdravniški izrek. Zoper to je zagovornik dr. Razlag, ki zahteva mnenje medicinične fakultete v Gradcu, ker mnenje teh nasprotuje mnenju druzih učenjakov. — To je na kratko črtež obravnave; nektere važnejše stvari prinesemo prihodnjič bolj obširno; tako ustmeno zatožbo in izvrsten vvod dr. Razlagovega tehtnega zagovora, v kterem je slavni doktor svoje ime ko zagovornik zopet sijajno opravičil. Konečno pristavimo še razsodbo, ktera se je objavila v soboto zvečer. Že državni odvetnik je v svojem prvem predlogu nektere zatožence spoznal, da so nedolžni, tako Josipa Nolli-a in Ivana Kam-a, pri drugih pa je posebnemu prevdarku sodnije predložil: ali so dolžni ali nedolžni — ker je konečna obravnava mnogo novega na dan spravila. Razsodba glasila se je tako-le: Josip Nolli, Ljudevit Valenta, Dragotin Sassenberg, Ivan Kam so vseh obdolženih zločinstev in prestopkov nedolžni spoznani, Hinko Garbajs je nedolžen zločinstva javnega posilstva in težkega poškodovanja, kriv pa je prestopka zoper javni mir po §. 302 in se obsodi v zapor na 1 mesec. France Železnikar je kriv prestopka zoper javni mir po §. 302. in se obsodi v zapor na 6 tednov. Križaj Janko je kriv zločinstva javnega posilstva IV., IX. in XIII. padeža po §. 83., 93., 99. in težkega poškodovanja telesa po §. 157. ter se obsodi v ječo za 5 mesecev. Križaj Jožef je kriv zločinstva javn. posilstva IV. pad. po §. 83. in težkega poškodovanja telesa po §. 157. ter se obsodi v ječo na 3 mesece. Slavoljub Horak je kriv zločinstva javnega posilstva IV. padeža po §. 83. ter se obsodi v ječo na 6 tednov. Peregrin Kajzel je kriv zločinstva javnega posilstva IV. pad. po §. 83 ter se obsodi v ječo na 2 meseca. Tine Vidic je nedolžen zločinstva javnega posilstva IX. pad., kriv pa je težkega poškodovanja telesa po §. 157. ter se obsodi v ječo na 2 meseca. Hlapcu Kalanu se prisodi 20 gold. za bolečine, 20 gold. za strah, 1 gold. za poškodovano srajco, Matajcu za bolečine 3 gold., za želode 1 gold. Vsi obsojeni so dolžni tudi plačati sodniške stroške. Vsi so si pridržali pravico pritožbe na višo sodnijo. Pri objavljanju razsodbe je bila vsa dvorana natlačena in se je sploh pri vsej obravnavi videlo, da je naše mesto jako zanimala.

Tako je po 4dnevni obravnavi v prvej instanciji rešena stvar, ki je toliko hrupa izbudila po vsem svetu. Ravno obravnava pa je pokazala, da je marsikaj bilo drugače kakor se je pisarilo, marsikaj pa še danes ni prav jasno. Obnašanje zatožencev je bilo ves čas lično in možato, da si je človek nehoté moral misliti, da vendar naša mladina ni tako divja, kakor se je popisovala po sovražnih časopisih, ki so gotovo iz te končne obravnave že pričakovali nove vode na umazani mlin.

— Gosp. F. Melkus-u na prid se bo 21. t. m. pela izvrstna Auber-ova opera „Ballnacht." Ne zamudi naj nobeden prijatelj opere ta večer v gledišče iti.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

V zbornici gosposki pride brž ko ne na vrsto nova šolska postava, ktera po osnovi zbornice poslanske jemlje duhovnom vpljiv, ki so ga dozdaj imeli v ljudskih šolah. Razprava ta bode gotovo zeló viharna, če tudi ni upati, da bi zmôgla ona stran, ktera v duhovnih po pravici vidi najskrbnejše varhe ljudskih šol. — Zbornica poslancev je pretekle dni dodelala postavo, po kteri prestane dozdaj veljavna postava za odrtijo. 1. maja ima ta nova postava že moč zadobiti, po kteri za izposojeni denar vsak lahko tirja obresti (činžev), kolikor hoče, ako se v to vdá, kdor denarja na pósodo išče; kadar se znesek obresti odločno ne izgovorí, veljá 6 gold. od 100. O nekterih točkah te postave je bila živahna razprava. Brez vse debate pa je zbornica pokopala zastareli državni sovèt (Staatsrath). Zeló viharna pa je bila seja o postavi, ktera predpisuje besede, kako naj se vprihodnje brez razločka vere pri sodnijah itd. prisega. Ta prisega je tako osnovana, da je poslanec Greuter rekel, da vsak lahko ž njo prisega in tudi tak, ki celó nobene vere nima. Zavoljo nekterih pomanjkljivosti se je ta osnova še enkrat izročila dotičnemu odseku v pretres. — Minister dr. Giskra je zbornici izročil osnovo, kako naj se vprihodnje, ko bodo sodnije ločene od okrajne (kantonske) gosposke, ustanovijo politične gosposke.

Minister je rekel, da vlada želí, da bi čem preje vse politične okrajne gosposke nehale in na njih mesto stopile županije; ker pa to dandanes še ni mogoče, naj se saj županijam dá več oblasti in gosposke naj nehajo biti birokratične gospodinje. On misli, da po novi osnovi se bode prihranilo kakega pol milijona na leto. — Ves svet gleda zdaj na to, da cesarevič Napoleon potuje po Nemčii, odkodar se vrne v Pariz, da gré na Dunaj, in od tod potem na Rusko. Vse ugibuje, kaj to skrivnostno potovanje pomeni. „Reform" piše, da pet vprašanj je, ktera dandanes gibljejo svét. Kdor gleda okoli sebe, kar se po svetu godí, in ima očí, da vidi, in ušesa, da sliši, jasno mu mora biti — tako piše prava prijateljica Avstriji „Reform" — da je 5 vprašanj, ktera niso rešena in se morajo rešiti, in ta so: francozko, laško, nemško in turško vprašanje; turško pa gré na troje: grško, slovansko in rumunsko ali skupno na rusko. Francosko vprašanje zadeva Napoleona. Če tudi Napoleon III. sedi že 20 let na prestolu francozkem, vendar ne sedi tako trdno, da bi mogel reči, da ostane, kjer sedí, in to po notranji in vnanji politiki svoji. Ako bi bila vnanja Napoleonova politika taka, da bi svet občudoval slavo njeno, dali bi se slavohlepni Francozi domá tlačiti, če bi jim tudi rebra pokala pod sužnim jarmom; al Napoleon ni bil srečen v vnanjih zadevah niti mirnih niti vojskinih. To pa grize Francoze; zato je jedro francozkega vprašanja to, da ali Napoleona pahnejo s prestola (temu pričajo že dostikrat ponavljani glasi po republiki), potem pa nastanejo mnogotere prekucije, ali pa Napoleon potolaži nezadovoljne Francoze s tem, da začne vojsko, v kteri pozabijo domače stvarí. Zato je vsem, ki niso slepi, jasno kot beli dan, da se cesar Napoleon na vojsko pripravlja, ker ta vojska je neogibljiva potreba, da se on in rodovina njegova obdrží na prestolu cesarskem. Bojišče njegovo bodo pa Italija (Laško), Nemčija in Turčija. — Na Laškem je Napoleon — v nasprotji sè starodavnimi francozkimi namerami in pridom francozkim — neko pošast sklical na dan, ktero bi zdaj rad spet ukrotil. Al osoda Italije se mora izvršiti: ali da se spet razruši ali da se popolnoma zedini, to je, da se ne samo z Rimom, temuč še z laškimi avstrijskimi deželami povekša, in to s pomočjo Napoleonovo ali pa tudi proti njegovi volji, ako najde drugih zaveznikov. V istem stanu je Prusija (Prajzovsko) in po Prusiji vstane nemško vprašanje. Prusija je — Napoleonu prav na jezo — toliko Nemčije pod-se spravila, da mora s silo spet iz pestí spustiti, kar je pograbila ali pa da zgrabi še več; njen cilj in konec je zedinjenje vse Nemčije ne le Bavarskega, Virtemberškega in Badenskega, temuč tudi nemške Avstrije. Kogar tolažijo sedanje obljube pruske vlade, ki se hlini, da je zmerna in noče segati dalje, ta je ali res slep ali pa je skrivé ene misli s prusko politiko. — Najhuje pa je turško vprašanje, kajti vsa brezštevilna pisma in dozdanji konferenčni protokoli, ki so se že pisali o tej zadevi, so le cunder temu požaru. Grki, Slovani in Rumuni v turških deželah hrepenijo po tem, da bi se rešili turškega jarma in dosegli neodvisnost, za ktero že držijo orožje v roki. Oni se sklicujejo o tem boji na božjo in človeško pravico in vladam in pa demokratom, vzlasti dunajskim kličejo v obraz: ako ste pripustili in še celó pomagali, da so se na Laškem in Nemškem zarad narodnosti postavni vladarji pregnali, tedaj tudi ne morete ni ne smete nič proti temu storiti, da se mi rešimo jarma tujega, ki nam zatira našo vero.

Vsa ta vprašanja so pripravljena, da se rešijo sè silo, ker ni mogoče, da bi se rešile na mirni poti. Naj ktera koli pride prva na vrsto, požar bode iz ene segel v drugo, in vnel se bode veliki boj.

Avstrija je blizo vseh teh vnanjih požarov. Ako tedaj vidimo, da stranke, ktere zdaj v Peštu in na Dunaji zvonec nosijo, pa se zibljejo v mislih, kakor da bi povsod le vijolice mirú cvele, in se z vsem drugim vkvarjajo, samo s tem ne, kar je najbolj in silno potrebno — namreč s pravičnim in modrim rešenjem državnopravnih in národnih vprašanj, ako vse to vidimo, moramo reči, da se ples dvalistične svobode, ki ga nekteri tako radostni plešejo, pleše na vulkanu. Vnanji sovražniki Avstrije pa čakajo in duhtajo, kako bi vneli požar, ki bi svoj plamen razširil tudi čez Avstrijo. Zatorej kot pravi Avstrijanci v eno mer kličemo Avstrija glej, pazi, da se ogneš nevarnosti, s ktero ti pretijo protivniki tvoji! —

Denarni zapisnik Matičin.

Novi udje:

Gospod	Umek Anton, župnik pri sv. Lambertu za 1868. l.	2 gold.
„	Silvester Radoslav, pekovski podmojster v Postojni za 1868. l.	2 „
„	Stengl Vatroslav, štacunarski družnik v Postojni za 1868. l.	2 „
„	Zalokar Jožef, lekarnik v Radolici za 1867. l.	2 „
„	Črne Anton, župnik na Gozdu za 1867. l.	2 „
„	Virant Janez, kaplan v Trnovem za 1868. l.	2 „
„	Sparavec Henrik, kaplan v Trnovem za 1868. l.	2 „
„	Dekleva Ivan, posestnik v Zarečji za 1868. l.	2 „
„	Pfeifer o. Milko, gimn. prof. v Paznu za 1868. l.	2 „
„	Gregorič Matija, trgovec v Ljubljani za 1868. l.	2 „
Slavno	društvo izobrazovalno za tiskarje v Ljubljani za 1868. l.	2 „
Slavna	čitalnica v Št. Vidu nad Ljubljano za 1868. l.	2 „
Gospod	Sežun Žiga *), odgojitelj na Kalcu za 1868. leto	2 „
„	* Polak Edvard, dekan v Leskovcu o prestopu med vstanovnike	42 „
„	* Graseli Peter, izdatelj in vrednik „Triglava"	— „
„	Aljančič Andrej, dekan v Velikovcu za 1868. l.	2 „
„	Milar Pavel, kanonik v Velikovcu za 1868. l.	2 „

*) Knjige za 1866. in 1867. l. lahko dobite, če letnino pošljete za imenovani leti.

Stari udje:

Za 2. leto: gg. Notar Anton, Brtoncelj Gašper, dr. Raspet Martin, Köstl Gustav, Tavčar Janez.

Za 3. leto: gg. Brtoncelj Gašper, Fabijan Janez, Pregl Rajko, Zupan V. C.

Za 4. leto: gg. Močnik Matej, Lesjak Jožef, Mazek Lovro, baron Codelli Anton, Gariboldi pl. France, Novak Jan. Krst., Skalè Pavel, Smukavec Ivan, Sajevec Janez, Volčič Janez, dr. Pavlič Valentin.

Doplačali so: gg. dr. Strbenec Jurij, Trstenjak Davorin, dr. Valenta Alojzi, Jerajeva Ivana, Lésar Anton, Bürger Ljudevit, dr. E. H. Costa, dr. Cvajer Ivan, Čepon Anton, Debevec Jožef, Heidrich Dragotin, Jamšek Ivan, dr. Jarec Anton, Klemenčič Jožef, Kušar Jožef, Milec Rudolf, Pfeifer France, dr. Pogačar Ivan Zlat., Rozman Ivan, dr. Zupančič France, dr. Zupan Jožef, dr. Vojska Andrej, Janežič Anton, Bradaška Franjo. (Dal. prih.)

V Ljubljani 16. marca 1868. Dr. Jer. Zupanec.

Žitna cena

v Ljubljani 11. marca 1868.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 70 — banaške 7 fl. 56. — turšice 4 fl. —. — soršice 5 fl. 45. — rži 4 fl. —. — ječmena 3 fl. 48. — prosa 3 fl. 30. — ajde 3 fl. 50. — ovsa 2 fl. —. — Krompir 1 fl. 80.

Kursi na Dunaji 17. marca.

5% metaliki 57 fl. 40 kr.	Ažijo srebra 114 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 64 fl. 90 kr.	Cekini 5 fl. 54 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.